

4. Закон України «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-20#Text> (дата звернення 28.02.2025р.).

**ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ІЗ ДІТЬМИ З РОЗЛАДОМ ДЕФІЦИТУ
УВАГИ ТА ГІПЕРАКТИВНОСТІ (РДУГ)
У ЗАКЛАДІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Білоусова І.В.

*Полтавський міський центр позашкільної освіти
Полтавської міської ради*

Проблема гіперактивності в даний час набуває особливої актуальності. Пов'язано це, по-перше, з частотою цих проявів у сучасних дітей, оскільки число гіперактивних дітей з кожним роком збільшується. По-друге, прояви гіперактивності часто поєднуються з труднощами у навчанні та емоційними проблемами дитини, що може вплинути на подальшу її долю, на взаємини з оточуючими [2].

Все це вимагає нових форм індивідуалізації та гуманізації навчально-виховного процесу задля оптимального вирішення соціально-психологічних проблем цієї категорії дітей.

Розлад дефіциту уваги та гіперактивності (РДУГ) – це хронічне захворювання, яке вражає мільйони дітей і часто продовжується у дорослому віці. Зустрічається у близько 5% дітей та 3% дорослих.

Нині питання розладу дефіциту уваги та гіперактивності (РДУГ) широко висвітлено у педагогічній, психологічній, методичній та науково-популярній літературі. Однак єдиної думки щодо діагностики, лікування та профілактики РДУГ не має [4].

За даними психологів, гіперактивність серед дітей від 7 до 11 років в середньому складає 16,5%: серед хлопчиків – 22%, серед дівчаток – близько 10% [1].

РДУГ – це порушення роботи нервової системи, що виявляється у підвищеній руховій активності, збудливості, труднощах концентрації та утриманні уваги, імпульсивності поведінки, проблемах у взаємостосунках з оточуючими. Гіперактивність – це яскраво виражена перевага збудження над гальмуванням [5].

Дослідження показують, що у дітей із РДУГ «виконавчі» функції лобної кори головного мозку дозрівають дещо повільніше, ніж у ровесників. Внаслідок недостатньої ефективності «виконавчих» функцій лобної кори, особам із РДУГ важко контролювати свою поведінку, увагу, емоції – і це за відсутності належної підтримки і допомоги може спричиняти проблеми з навчанням, стосунками, загальним самоконтролем над власною поведінкою та вторинними проблемами у різних сферах життя [4].

На сьогодні існує багато версій щодо виникнення гіперактивності, але фахівці вказують на те, що точні причини все ж таки не виявлені.

За результатами досліджень виникнення синдрому гіперактивності через раннє ураження центральної нервової системи в період вагітності та пологів зустрічається в 84 % випадків, генетичні причини – в 57 % випадків, негативний вплив внутрішньо сімейних чинників – в 63 % випадків.

Ознаки гіперактивності у дітей до року легко не помітити. Всі малюки цього віку рухливі, активні та допитливі. Однак є ряд «особливостей» поведінки, які мають насторожити батьків: надмірна рухова активність дитини; невміння чекати та дотримуватися черговості; часта зміна настрою – від ейфорії до істерики; дитина легко втрачає зосередження, не може довго утримувати увагу на одному об'єкті або процесі; нерозуміння правил і норм поведінки в суспільстві; мовне розгальмування – дитина не може припинити розмовляти навіть сама з собою; труднощі з підтриманням порядку та слідуванням розпорядку дня; поганий, неспокійний сон; безцільні рухи руками, ногами, не можуть всидіти на місці; не реагують на покарання та заборони; часто потрапляють у небезпечні ситуації та не роблять висновки, в основному роблять «що хочеться», а не «що треба».

Корекція гіперактивності у дітей спрямована на «заспокоєння» нервової системи, адже постійна напруга активізує тривожність, дратівливість, поспіх. В результаті цього й виникають поведінкові проблеми, незібраність, незграбність і нездатність себе контролювати.

Під час роботи із дітьми з РДУГ дуже гарно допомагають гурткові заняття у позашкільних закладах освіти.

Для досягнення успішних результатів варто використовувати різні форми та методи гурткової роботи, такі як:

1) вправи з різними матеріалами, які спрямовані на загальну активацію та розвиток сенсорної сфери (розминаючи шматок солоного тіста чи глини або малюючи долонькою чи пальчиками, зосередити увагу дитина на відчуттях, описати їх);

2) робота в парах, яка спрямована на розвиток комунікативних навичок («каракулі Віннікота»: один з учасників малює каракулі і передає іншому, щоб той закінчив образ; один учасник починає малюнок на вільну чи задану тему, а інший закінчує. Закінчуємо роботу обговоренням результатів співпраці);

3) спільне групове малювання, яке також спрямоване на розвиток навичок працювати в команді, сприяє розвитку вміння домовлятися;

4) вправи, які поєднують образотворчу діяльність з іншими видами арт-терапії (передача вражень від музики за допомогою малювання у процесі її прослуховування; зображення в малюнку вражень від прослуханого твору);

5) вправи, спрямовані на вирішення певних конфліктних ситуацій (створення композицій на тему «шторм», «вибух»; малювання на полотні губками чи малярними щітками).

Діти, які характеризуються неуважністю, гіперактивністю та імпульсивністю, яким важко зосередитися, спокійно сидіти, гратися, чути звертання до себе, доводити справу до завершення, уникають тривалої розумової напруги. Використання арт-терапії під час гурткових занять, зокрема елементів музикотерапії, допомагає деяким дітям впоратися з незграбністю, коригує певні дисгармонійні стани, усуває легку збудженість, підвищену тривожність чи низьку самооцінку дитини. Цікаво, що пісок гіперактивних дітей урівноважує, скутих розслабляє, тривожних заспокоює, агресивних утихомирює. Стимулюючи дрібну моторику на заняттях з пластилінотерапії, активізуючи тим самим відповідні відділи мозку, ми підсилюємо і сусідні зони, що відповідають за мову. Аплікація сприяє накопиченню та збагаченню активного і пасивного словникового запасу, розвитку зв'язного мовлення.

Важливо залучати дітей із РДУГ до занять в закладах позашкільної освіти, тому що практично кожна дитина в таких умовах може виявити творчі зусилля, отримати підтримку, самовиразитися, налагодити контакт з іншими, реалізувати свій творчий потенціал.

З належною соціальною підтримкою та фаховою допомогою діти з РДУГ можуть повноцінно розвиватися та реалізовувати себе у цьому світі. Важливою умовою досягнення позитивних змін у роботі з такими дітьми є налагодження тісного співробітництва між усіма учасниками освітнього процесу (батьками, вихователями, вчителями, дітьми та ін.), а також обов'язкове урахування індивідуальних особливостей вихованців [4].

Гіперактивні діти бувають дуже талановитими, часто в них відмічають високі розумові здібності. Вони неординарні в усьому. Якщо їм вдається зосередитись на чомусь, то вони досягають значних успіхів. Білл Гейтс, Ейнштейн – найяскравіші приклади гіперактивних дітей. Проте для отримання таких результатів необхідно підібрати до них «ключик», зробити навчання захопливим і приємним.

Список використаних джерел:

1. Гаяш О. В. Корекційно-розвивальна робота з дітьми з особливостями психофізичного розвитку : науково-методичний посібник для вчителів інклюзивного навчання, асистентів учителів, які працюють з дітьми з психофізичними порушеннями в умовах загальноосвітніх навчальних закладів, соціальних педагогів, батьків. Ужгород: Інформаційно-видавничий центр ЗІППО, 2016. 120 с.
2. Годлевська В. Синдром дефіциту уваги з гіперактивністю у дітей молодшого шкільного віку: сутність, діагностика, корекція. Вісник Львівського університету. Серія «Психологічні науки». 2021. Вип. 9. С. 73-78.
3. Матвієнко О. Нейропсихологічні причини і механізми синдрому дефіциту уваги і гіперактивності. Початкова школа і сучасність. 2016. №1. С. 3-7.
4. Моделювання інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами: синдром дефіциту уваги з гіперактивністю / упорядник:

Н. В. Васильєва. Полтава: ПОІППО, 2020. 114 с. URL: <http://poippo.pl.ua/nml/elektronnyvydannia-poippo>.

5. Сухіна І. В. Гіперактивна дитина. Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 40 с.

ЗМІНИ ПОПУЛЯЦІЇ МЕТЕЛИКІВ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ: НАСЛІДКИ ДЛЯ ЕКОСИСТЕМ ТА ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Бондар І.О.

*Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка*

Повномасштабні військові дії завдають непоправної шкоди не лише людським життям та інфраструктурі, а й довкіллю. Особливо вразливими до наслідків бойових дій є метелики – чутливі представники ентомофауни, які виконують важливу роль у підтриманні екосистемної рівноваги. Метелики не лише беруть участь у запиленні рослин, а й є індикаторами екологічного стану територій, оскільки гостро реагують на зміни у навколишньому середовищі. Руйнування природних біотопів, лісові пожежі, хімічне забруднення, шумове та вібраційне навантаження внаслідок вибухів – усе це призводить до різкого скорочення чисельності популяцій метеликів, особливо у зонах активних бойових дій.

Зменшення різноманіття та чисельності метеликів має довготривалі наслідки для екосистем, оскільки порушуються ланцюги трофічної взаємодії, зменшується ефективність запилення, зростає вразливість рослинного покриву до деградації. Крім того, через втрату біорізноманіття знижується стійкість агроекосистем, що безпосередньо впливає на продовольчу безпеку, особливо в регіонах, де ведеться сільськогосподарська діяльність. Дослідження змін популяцій метеликів у прифронтових та окупованих територіях України дозволяє не лише зафіксувати екологічні наслідки війни, а й окреслити шляхи відновлення природних екосистем у майбутньому.

Метелики є важливою складовою біорізноманіття та індикаторами стану довкілля. Їхня присутність свідчить про екологічну стабільність, адже ці комахи чутливо реагують на будь-які зміни у середовищі. У мирних умовах популяції метеликів регулюються природними факторами: сезонністю, наявністю кормових рослин, хижаками. Проте в умовах військових дій баланс порушується, що призводить до різкого зменшення чисельності багатьох видів. Особливо небезпечними є руйнування місць існування, пожежі, забруднення важкими металами та вибухонебезпечними речовинами.

У дослідженні Загороднюка, Микитюка та Перегрима [1] ще у 2011 році вказувалось на необхідність моніторингу видів, зокрема рідкісних метеликів, у східних регіонах України. Автори акцентували на вразливості популяцій через фрагментацію ареалів, що з початком війни лише